

90 години овощарска наука в Дряново

Автор(и): доц.д-р Николина Маринова, Институт по планинско животновъдство и земеделие в Троян - филиал Дряново; доц. д-р Дарина Иванова, Институт по планинско животновъдство и земеделие в Троян - филиал Дряново; ас. Силвена Тодорова, Институт по планинско животновъдство и земеделие в Троян - филиал Дряново

Дата: 03.07.2019 **Брой:** 7/2019

През 1929 г. в България се откриват две опитни станции по овощарство в двата най-обособени овощарски района в страната – Кюстендил и Габрово. Основател на Овощарската опитна станция в Дряново е Петър Лилев. Той е роден във Видин през 1886 г. и е работил като агроном по овощарство в подвижните земеделски катедри във Видин, Кюстендил и София и инспектор в Министерството на земеделието. От 1924 до 1926 г. е изпратен на дългосрочна специализация по овощарско опитно дело в Корнейския университет в Ню Йорк. След завръщането си от Америка успява да убеди тогавашните ръководни фактори в необходимостта от разкриване на научно учреждение по овощарство и на 1 август 1929 г. става директор и основател на овощарската опитна станция в Дряново, с което се смята за основател на овощарското опитно дело у нас.

В първите години в Опитната станция по овощарство в Дряново са провеждани проучвания при почти всички овощни видове. През този период станцията има значителни достижения, много от които са получили прием в селскостопанската практика. На първо място са проучванията на овощния

сортимент с оглед внедряване в производството на най-подходящите сортове. За тази цел са създадени големи колекционни насаждения, в които са застъпени 575 сорта, голяма част от които интродуцирани от Италия, Франция, Германия, Сърбия и други страни.

Условия за профилиране и специализация са създадени по късно, като през 1965 г. на научния колектив на станцията е възложено да работи главно за подобряване производството на сливи в страната. В по-ограничени размери са продължили проучванията при черешата и вишната. Главните задачи, които са стояли за разрешаване пред колектива на станцията, са: събиране и преценка на местни и интродуцирани сортове, създаване на нови сортове, провеждане на екологични проучвания в района, установяване на подходящи подложки и начини на размножаване, разработване на правилна агротехника.

През дългогодишния период в Опитната станция по сливата в Дряново са работили много научни сътрудници и специалисти, оставяйки трайни следи в овощарската наука и практика. Особено големи са заслугите на Петър Лилев, Александър Даскалов, Димитър Бойков, Ганчо Катранджиев, Иван Илиев, Петко Маринов, Марко Витанов, Георги Проданов, Йорданка Щъркова, Мария Йончева, Валентина Божкова, Пенчо Илиев, Иванка Витанова.

Големи заслуги за развитието на Опитната станция по сливата в Дряново има проф. д.с.н. Марко Витанов. Целият му трудов и творчески период е преминал в станцията, като 20 години е бил директор. През шестдесетте и седемдесетте години на миналия век една от основните задачи пред станцията е била интродукцията и селекцията на нови сливови сортове. Под ръководството на проф. Витанов е създаден голям брой хибриден материал, в резултат на което са отбрани и признати от ДСК нови сортове: Дряновска, Синя юбилейна, Гуляева, Габровска, Стринава, Витанова, Буря и Поп Харитон, а по-късно и сортовете Невена и Балванска слава.

Освен в селекционната дейност добри резултати са постигнати и при технологията на отглеждане на сливата. Първите опити за проучване влиянието на различни подложки върху растежа и плододаването на дърветата са заложили още през 1942 г. Най-големи заслуги в тази област има ст.н.с Мария Йончева, която през шестдесетте и седемдесетте години, благодарение на богат изходен материал, събран от нея, от местни сливови и трънкосливови и някои джанкови сортове е успяла да подбере богат подложков материал. Най-голям интерес за практиката представляват умеренорастящите семенни подложки. Установени са за времето си подходящи подложки за сливовите сортове Кюстендилска синя слива, Стенлей и Стринава.

В продължение на много години са проучвани подходящи системи на формиране и резитба при сливата съобразно изискванията на съвременните промишлени технологии. Най-големи заслуги в тази област имат ст.н.с Мария Йончева и доц. д-р Стела Димкова. Установени са възможности за формиране на дървета от различни сортове и резитби, съобразени с технологията на отглеждане на сливови насаждения. През седемдесетте години е проучена и контурната механизмирана резитба при сливови сортове, която за времето си е била революция при технологията за отглеждане на сливи.

Значително място в научноизследователската дейност на Опитната станция по сливата в Дряново е отделено и на въпросите, свързани с торенето на овощните градини. Първите резултати са показали необходимостта от внасяне на трите основни хранителни елемента – азот, фосфор и калий. Проучена е възможността за прилагане метода на листната диагностика при определяне необходимостта от торене. Големи заслуги в областта на торенето има проф. д.с.н. Иванка Витанова. Целият творчески път на проф. Витанова е преминал в Опитната станция в Дряново. Тя започва работа като научен сътрудник през 1968 г. През 1979 г. защитава докторска дисертация и получава научнообразователна

степен „доктор“, а научно звание „Доцент“ придобива през 1982 г. През 1996 г. защитава дисертация, като ѝ е присъдена научната степен „Доктор на селскостопанските науки“, а през 2000 г. е хабилитирана в „Професор“.

Проф. Иванка Витанова е директор на Опитната станция по сливата в Дряново в от 1987 до 1993 г. и от 1995 до 2012 г., като през периода на нейното управление тази институция има едни от най-големите си постижения в областта на селскостопанската наука. Основните заслуги на проф. Витанова са в областта на производството на биологична плодова продукция и системи за поддържане на почвената повърхност в сливови овощни насаждения. Иноватор е в прилагането на зеленото торене, като заменя оборския тор с култури за зелено торене – ръж, репка и ечемик.

Дългогодишна и резултатна е и научноизследователската работа в станцията върху биологията, екологията и средствата за борба срещу икономически най-важните болести и неприятели по сливата в България. Първите проучвания на болестта червени листни петна по сливата са направени още през 1945 г. от проф. Марко Витанов. Изяснена е биологията на причинителя и е установено, че масовото заразяване става по време на цъфтежа. За първи път цъфтежното пръскане срещу червените листни петна е приложено през 1960 г., и то с много добър ефект.

Днес, макар и в доста намален състав, колективът на Опитната станция в Дряново се стреми да запази и доразработи научните постижения на нашите предшественици. От 2003 г. станцията е поделение на Института по планинско животновъдство и земеделие в Троян. В момента тук има трима научни сътрудници и един докторант. Проектите, по които сътрудниците работят, са в няколко направления. Една от основните задачи на колектива е да съхраним генофонда при сливата и джанката. В момента станцията разполага с богата колекция от местни, интродуцирани и селектирани у нас сортове от род *Prunus*.

Колекционното насаждение се състои от 41 интродуцирани, 5 селектирани в опитната станция, 16 местни сливови сортове. Станцията разполага с 19 интродуцирани и 13 местни джанкови сорта. Колекцията съдържа още няколко местни форми круши и череши. Продължава и селекционната дейност, като се проучват два сливови елита и 75 отбрани хибридни растения.

Друго основно направление, по което колективът работи, е технология за биологично производство на сливови плодове, включваща избор на подходящи формировки и резитби; биологично торене; екологосъобразна технология за растителна защита при сливи и джанки. Проучен е видовият състав на икономически важните неприятели по сливата и джанката. Проследена е фенологията им и факторите, влияещи върху плътността и видовия състав на тези неприятели. Успоредно с това се наблюдава фенологията на икономически най-важните болести при сливата, като се проучва чувствителността на отделните сортове спрямо тези болести. Изпитват се редица пестициди за борба с болестите и неприятелите по сливата, както и фитоцидното им действие при различните сортове.

Съгласно новите тенденции за производство на биологично чиста продукция през последните години се провеждат научни изследвания в използването на органични биоторове, като се проследява влиянието им върху добива и качеството на плодовата продукция. В резултат на тези изследвания като основна задача пред колектива стои изграждането на цялостна технология за производство на биологично чиста плодова продукция, която да съдържа подходящ сортимент, избор на подходящ терен, системи за поддържане на почвената повърхност, торене и екологосъобразна система за растителна защита.